

Elävän perinnön kansallinen luettelo / Haku 2019

Ohjeita ja lisätietoja hakijalle

I Unescon sopimus

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon [Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta](#) hyväksyttiin vuonna 2003. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 2013. Tällä hetkellä sopimuksen on allekirjoittanut 178 maata. Yleissopimuksen tavoitteina ovat:

- aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen
- eri yhteisöjen, ryhmien ja yksityishenkilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen
- tietoisuuden edistäminen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja sen keskinäisestä arvostuksesta paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, sekä
- kansainvälisen yhteistyön ja tuen edistäminen.

Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta koskee kulttuuriperinnön eläviä ilmenemismuotoja. Näitä ovat sopimuksen mukaan esimerkiksi suullinen perinne; esittävät taiteet; sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlatilaisuudet; luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvät tiedot ja käytännöt sekä käsityötaidot.

II Elävän perinnön luettelointi

Miksi elävää perintöä luetteloidaan?

Unescon sopimuksen velvoittaviin artikloihin kuuluu, että maan rajojen sisällä oleva aineeton kulttuuriperintö luetteloidaan. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimusmaiden tulee tunnistaa ja määritellä alueellaan esiintyvän aineettoman kulttuuriperinnön eri elementit yhteistyössä yhteisöjen, ryhmien ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Elävän perinnön luetteloinnilla:

- kartoitetaan Suomessa olevaa elävää aineetonta kulttuuriperintöä ja siten tuodaan se näkyvämmiin esille julkisuudessa

- edistetään tietoisuutta aineettomasta kulttuuriperinnöstä paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla
- kiinnitetään huomiota aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseen, vaalimiseen ja eteenpäin välittämiseen
- tunnustetaan aineettoman kulttuuriperinnön merkitys kulttuurisen monimuotoisuuden lähteenä, kestävän kehityksen mahdollistajana, inhimillisen luovuuden ilmentymänä ja keinona edistää ihmisten lähentymistä, kulttuurivaihtoa ja yhteisymmärrystä.

Luettelointi Suomessa

Elävän perinnön wikiluettelo

Suomessa aineetonta kulttuuriperintöä luetteloidaan Elävän perinnön wikiluetteloon. Museovirasto toimii tämän wikialustan ylläpitäjänä. Wikipohjainen luetteloititapa tarjoaa yhteisöille alustan tuoda esiin omaa aineetonta kulttuuriperintöään yksittäisistä paikallisista ilmiöistä laajoihin kansallisiin kokonaisuuksiin. Elävän perinnön wikiluettelossa on lähes 150 ilmoitusta yli 220 toimitaholta viidellä eri kielellä.

Elävän perinnön wikiluetteloon kootaan myös hyviä käytäntöjä, jotka ovat toimiviksi havaittuja elävän perinnön vaalimiseen liittyviä projekteja, käytäntöjä tai toimintamalleja. Ilmoituksia wikiin voivat tehdä erilaiset ryhmät, yhdistykset tai yhteisöt, jotka ovat myös vastuussa ilmoitusten sisällöistä. Museovirastolla on ylläpitäjänä oikeus pyytää lisäyksiä ja tarkennuksia teksteihin sekä tarvittaessa poistaa asiattomat kirjoitukset.

Elävän perinnön kansallinen luettelo

Yhteisöt voivat hakea Elävän perinnön wikiluettelossa olevia kohteita edelleen Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Kansallinen luettelo tarjoaa vahvempaa näkyvyyttä ja julkisuutta luetteloiduille perinteille. Tämä on luetteloinnin seuraava askel, joka vie syvempiin pohdintoihin aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta ja vaalimisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi ensimmäiset 52 kohdetta Elävän perinnön kansalliseen luetteloon marraskuussa 2017.

Kansallisen luettelon kohteista päättää opetus- ja kulttuuriministeriö Museoviraston ja [aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän](#) esityksestä. Myös muilla elävän perinnön alalla toimivilla asiantuntijatahoilla on mahdollisuus kommentoida sähköisesti kansalliseen luetteloon tehtäviä hakemuksia. Sopimukseen liittyen perustetuissa [Elävän perinnön ringeissä](#) mukana olevat

toimijatahot tulevat arvioimaan hakemuksia. Myös muita asiantuntijatahoja kutsutaan mukaan arviointityöhön. Aineettoman kulttuuriperinnön kenttä on laaja ja alan asiantuntijoiden kommentit ovat ensiarvoisen tärkeitä. Valintaperusteista kerrotaan tarkemmin kohdassa IV.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot

Elävän perinnön kansallisesta luettelosta on mahdollista tehdä ehdotuksia [Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin](#) (*The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity; The List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*). Päätöksen Unesconon lähetettävistä ehdotuksista tekee opetus- ja kulttuuriministeriö Museoviraston ja aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän esityksestä. Sopimuksen toteutusta ohjaavien kansainvälisten sääntöjen mukaan jäsenmaiden on mahdollista tehdä korkeintaan yksi kansallinen esitys vuodessa. Lisäksi on mahdollista tehdä monikansallisia esityksiä. Jokainen maa päättää itse tarkemmin mahdollisten esitystensä ajoituksesta. Kansallisella luetteloinnilla luodaan edellytykset ehdotusten sisällyttämisestä Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Unescon Aineettoman kulttuuriperinnön [hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin](#) (*Register of good safeguarding practises*) voidaan ehdottaa myös sellaisia käytäntöjä, jotka eivät ole kansallisessa luettelossa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä Suomen ensimmäiset esitykset Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin koskevat saunomisperinnettä Suomessa (haku 03/2019, päätös 12/2020) ja toisena kohteena kaustislaista viulunsoittoa (haku 03/2020, päätös 12/2021). Seuraavien hakujen osalta aikataulu on toistaiseksi auki.

III Hakumenettelyä koskevat tiedot

Millaisia kohteita luetteloön voi hakea?

Elävän perinnön wikiluettelossa sekä kansallisessa luettelossa ovat edustettuna seuraavat aihealueet: juhlat ja tavat, esittävät taiteet, musiikki ja tanssi, suullinen perinne, käsityötaidot, ruokaperinteet, pelit ja leikit sekä luonto ja maailmankaikeus. Kansalliseen luetteloön voidaan ottaa mukaan ehdotuksia elävästä perinnöstä näillä aihealueilla, niitä yhdistäen tai niiden ulkopuolelta. Hyviä käytäntöjä kerätään vain Elävän perinnön wikiluetteloön.

Esitysten ytimessä tulee olla tekeminen, harjoittaminen ja välittäminen ihmisiltä toisille.

Luetteloinnissa huomioidaan elävän perinnön muodot, joita harjoitetaan Suomessa tänä päivänä – riippumatta siitä onko niiden alkuperä kotimainen tai harjoitetaanko niitä Suomen lisäksi muissakin maissa. Luetteloon voidaan liittää vain sellaista ihmisoikeuksien sekä Suomen lakien mukaista aineetonta kulttuuriperintöä, joka tukee yhteisöjen välistä kunnioitusta ja kestäväää kehitystä.

Uskontoon liittyvät perinteet voidaan sisällyttää kansalliseen luetteloon vain, jos niihin liittyvät tavat ovat juurtuneet yhteiskuntaan (esimerkiksi juhlat ja tavat, joiden alkuperä liittyy uskontoon). Lisäksi tulisi pyrkiä siihen, että myös ihmiset, jotka eivät ole kyseisten uskonnollisten yhteisöjen jäseniä, voivat osallistua perinteen harjoittamiseen.

Suullinen perinne on osa aineetonta kulttuuriperintöä. Kielet tai murteet sinänsä eivät kuitenkaan tämän Unescon sopimuksen puitteissa kuulu luetteloitaviin kohteisiin, vaan niitä on mahdollista tuoda esiin luettelossa erilaisten suullisen perinteen muotojen kautta (esimerkiksi murteella esitetyt sananlaskut).

Kuka voi hakea, miten ja mihin mennessä?

Elävän perinnön kansalliseen luetteloon voivat ehdottaa kohteita erilaiset yhteisöt (esim. harrastajaryhmät, muut perinteen harjoittajat, tietyn alueen toimijat, organisaatiot), yhdistykset tai ryhmä yksityishenkilöitä. Näiden tahojen tulee osallistua elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja siten edistää perinteen harjoittamista ja ylläpitämistä. Ehdotuksia eivät voi tehdä selkeästi kaupallisia etuja ajavat tahot tai poliittiset järjestöt.

Ehdotettavien kohteiden on jo oltava julkaistuna Elävän perinnön wikiluettelossa (viimeistään viimeisenä hakupäivänä 5.12.2019). Wikiluettelossa olevia tekstejä voi hyödyntää hakemuksessa Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Käytännössä kansallisen luetteloon haettaessa vastataan useampaan kysymykseen ja on mahdollista vastata pidemmin.

Hakemus on tehtävä sähköisessä muodossa wikialustalta löytyvää hakulomaketta käyttäen. Muussa muodossa olevia hakemuksia ei hyväksytä. Lomakkeen lisäksi ei lähetetä tai tallenneta muita liitteitä. Kuvat on oltava jo tallennettuna Elävän perinnön wikiluetteloon tehtyyn ilmoitukseen. Kuviin on mahdollista valita lisenssi neljästä eri vaihtoehdosta. Tekstit julkaistaan wikiluettelossa [CC BY 4.0](#)-lisenssillä, jonka mukaan aineistoa saa vapaasti kopioida, julkaista ja muokata mainiten lähteen asianmukaisesti.

Miten hakemuksia arvioidaan?

Museovirasto tarkistaa hakemukset, jotta ne täyttävät tekniset kriteerit (mm. hakemuksen pituus, mukana wikiluettelossa, hakijatahon kelpoisuus ja asiantuntemus). Hakemukset avautuvat sähköisesti kommentoitavaksi arvioinnissa mukana oleville asiantuntijatahoille wikialustalle. Kommentit jätetään omalla nimellä.

Museovirasto koostaa lausunnot vastaanotetuista kommenteista sekä esittelee hakemukset, niihin saadut kommentit ja kantansa aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle. Museovirasto esittää asiantuntijaryhmän suosituksesta opetus- ja kulttuuriministeriölle listan kansalliseen luetteloon hyväksyttävistä kohteista. Opetus- ja kulttuuriministeri tekee päätöksen kansalliseen luetteloon hyväksytyistä kohteista.

Julkista tietoa ovat vain luetteloon hyväksytyt hakemukset. Museovirasto antaa pyydettyä palautetta sellaisille hakijoille, joiden hakemaa kohdetta ei ole hyväksytty mukaan luetteloon. Elävän perinnön kansalliseen luetteloon on mahdollista hakea uudelleen seuraavilla hakukerroilla.

Mistä apua hakemiseen?

Museoviraston erikoisasiantuntija Leena Marsio neuvoo mielellään hakemusta koskevista asioista [leena.marsio\(at\)museovirasto.fi](mailto:leena.marsio(at)museovirasto.fi) (0295 33 6017).

IV Valintaperusteet Elävän perinnön kansallisen luetteloon lisäämiseksi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota teknisiin kriteereihin, eikä arvoida perinteitä sellaisenaan. Hyväksyttäessä kohteita elävän perinnön kansalliseen luetteloon käytetään Unescon yleissopimuksessa määritettyjä kriteereitä. Kohteiden tulee olla:

1. Aineetonta kulttuuriperintöä siinä mielessä kuin aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen artiklassa 2 määritellään.

”käytäntöjä, kuvauksia, ilmauksia, tietoa, taitoja – sekä niihin liittyviä välineitä, esineitä, artefakteja ja kulttuurisia tiloja – jotka yhteisöt, ryhmät ja joissain tapauksissa yksityishenkilöt tunnustavat osaksi kulttuuriperintöään. Tätä aineetonta kulttuuriperintöä, joka siirtyy sukupolvelta toiselle, yhteisöt

ja ryhmät luovat jatkuvasti uudelleen suhteessa ympäristöönsä, vuorovaikutuksessa luonnon ja oman historiansa kanssa, ja se tuo heille tunteen identiteetistä ja jatkuvuudesta, edistäen siten kulttuurisen moninaisuuden ja inhimillisen luovuuden kunnioitusta.”

2. Luetteloon pääsemisen tulee edistää aineettoman kulttuuriperinnön näkyvyyttä ja tietoisuutta sen merkittävydestä sekä rohkaista keskusteluun, täten heijastaen kulttuurin maailmanlaajuisista monimuotoisuutta ja samalla antaen todisteita ihmisen luovuudesta.
3. Perinnön vaalimiseen käytetään keinoja, jotka voivat suojella ja edistää aineettoman perinnön asemaa.
4. Perintökohde on asetettu ehdolle yhteisön, ryhmän tai yksilöiden mahdollisimman laajan osallistumisen avulla.

Lisäksi Elävän perinnön kansalliseen luetteloon valittavien kohteiden osalta arvioidaan seuraavia seikkoja:

- Ilmiö on olennainen osa yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden elävää perintöä
 - Hakemuksessa ovat mukana aiheeseen olennaisesti liittyvät tahot
 - Paikallisilla tai alueellisilla toimijoilla sekä muilla kiinnostuneilla yhteisöillä on mahdollisuus osallistua perinteen harjoittamiseen
- Perinteen jatkuvuus
 - Perinnettä siirretään eteenpäin yhdessä oppien ja kehittäen
 - Perinnettä siirretään eteenpäin sukupolvien välillä ja sisällä
 - Yhteisö haluaa vaalia ja harjoittaa perinnettä myös tulevaisuudessa
- Yhteisö luo elävää perintöä jatkuvasti uudelleen suhteessa ympäristöönsä, vuorovaikutuksessa luonnon ja oman historiansa kanssa
 - Ilmiö on kehittynyt luovasti ja perinne on mukautunut nykytilanteeseen
- Elävä perinne tukee identiteettien muotoutumista
 - Ilmiö voi olla osa paikallisia tai alueellisia perinteitä tai elää esimerkiksi verkkoyhteisöissä
 - Perinne on osa itseilmaisua
 - Yhteisö voi saada perinteen kautta toimeentuloa
 - Yhteisö kokee perinteen osaksi identiteettiään